

Kriminalisztikai pszichológia: hogyan segíthet a pszichológia a bűnüldözésben?

Forensic Psychology: How Can Psychology Help Law Enforcement?

Erdélyi Ákos

komplex nyomozati tevékenységet ellátó szakügyintéző, kriminológus
Budapesti Rendőr-főkapitányság,
V. kerületi Rendőrkapitányság,
Vizsgálati Osztály

Absztrakt

Cél: Jelen cikkben azt szeretném bemutatni, hogy a pszichológia, különösen annak kriminalisztikai alkalmazott területe, hogyan segítheti a nyomozó hatóságokat az egyes bűncselekmények eredményes felderítésében. Noha a rendvédelemben dolgozó pszichológusok többsége alapellátó szakemberként dolgozik, és alapjaiban a kollégák pszichikai alkalmassági vizsgálatait végzik, illetve a mentális jó- és jóllét megteremtésén dolgoznak, lényeges látnunk, hogy a pszichológia tudománya ennél jóval összetettebb módon alkalmazható a rendvédelemben, és nagy relevanciával bír a bűnügyi területeken is.

Módszertan: Hazai és nemzetközi tanulmányok is sokat foglalkoznak ezen témával, noha néhány esetben a kriminálpszichológia és kriminalisztikai pszichológia szinonimaként kerül megnevezésre. Jelen tanulmányban szakirodalmi áttekintést teszek, hogy a kriminalisztikai pszichológia milyen eszközökkel segítheti az eredményes felderítést.

Megállapítások: Noha a specifikus elkövetői profilalkotás módszere nem újdonság, az elsősorban sorozat-bűncselekmények felderítésére kidolgozott eljárás az egyedi bűncselekmények felderítésekor is nagy relevanciával bír. Továbbá az életellenes bűncselekményeken túl a szexuális jellegű bűncselekmények elemzés-értékelése során is jól alkalmazható, ahogyan a kihallgatási stratégiák megtervezésekor is.

Érték: Jelen tanulmányban a kriminalisztikai pszichológia két módszertani eleme, a profilalkotás és a kihallgatási stratégia kerül elemzésre, a szexuális bűncselekmények tükrében.

Kulcsszavak: kriminálpszichológia, kriminalisztikai pszichológia, bűnügyi profilalkotás, kihallgatási technikák, szexuális bűncselekmények.

Abstract

Aim: In this article, I would like to show how psychology, especially its forensic field, can help investigative authorities effectively detect individual crimes. Although most law enforcement psychologists work as primary care professionals, basically conducting psychological aptitude tests of colleagues and creating mental well-being, it is important to see that the science of psychology can be applied to law enforcement in a much more complex way.

Methodology: Both domestic and international studies make researches with this topic, although in some criminal psychology and forensic psychology are used to be synonyms. In the present study, I review the literature on the means by which forensic psychology can assist in effective detection.

Findings: Although the methodology of profiling specific offenders is not new, the procedure was developed primarily for the detection of serial crimes, but it has a great relevance in the detection of individual crimes. Furthermore, in addition to crimes against life, it can be used well in the analytical assessment of sexual offenses, as well as in the design of interrogation strategies.

Value: In the present study, two methodological elements of forensic psychology, profiling and interrogation strategy, are analyzed in the light of sexual offenses.

Keywords: criminal psychology, forensic psychology, criminal profiling, interrogation techniques, sexual offenses.

Bevezetés – mi a kriminálpszichológia?

Noha a pszichológiai gyakorlat a rendvédelmi szervek munkájában is igen hamar megjelent, az, hogy pszichológus bűnügyi területen lásson el feladatot, tapasztalatom szerint ritka. A kerületi kapitányságok a nyomozati szakban lévő ügyek felderítésekor nem alkalmaznak pszichológust, noha egy-egy kihallgatás megtervezésekor, a kihallgatás fókuszának felállításakor a nagy tapasztalattal rendelkező nyomozóval jó párost alkotnának. A felettes szervek ugyanakkor bizonyos feladatellátásra – különösen a nagy figyelmet igénylő ügyek során – megbízhatnak pszichológusokat. De hogyan is illeszkedik a pszichológia a rendészettudományba vagy akár a – néhol represszív, néhol resztoratív – igazságszolgáltatásba?

A pszichológia számos olyan aspektussal rendelkezik, amelyeknek köszönhetően jól ki tudja egészíteni a jogot, és tágabb értelemben az igazságszolgáltatást.

Boros János a *jogpszichológia* terminust használja, és mint mondja, „*a jogpszichológia felöleli az igazságszolgáltatás teljes területét: nyomozás, kihallgatás, vádemelés, szakértés, bírói ítékezés, beleértve a polgári és családjogi eseteket is (például gyermekelhelyezés), büntetés-végrehajtás, az áldozatlélektant, a bűnözéstől való félelmet. Ezen túlmenően a jogpszichológia foglalkozik olyan kérdésekkel is, mint a munkahelyi diszkrimináció, a nők hátrányos helyzete, a rasszizmus, a szexuális zaklatás a munkahelyen*” (Boros, 2004). Kiemel egy olyan taxonómiát, mely három különböző formában vizsgálja a jog és pszichológia kapcsolatrendszerét.

Pszichológia a jogban – a jogrendszer dominanciáját hirdeti, és eszközként alkalmazza a pszichológia tudásanyagát, lásd pszichológus szakértői vélemény a terhelt beszámíthatósága kapcsán.

Pszichológia és a jog – a pszichológiai módszerek és eszközök egyenrangúságát hirdeti.

A jog pszichológiája – ebben a megközelítésben a pszichológia dominál, mivel a pszichológiai érdeklődés tárgya jelen esetben maga a jog.

Nem utolsó sorban, a pszichológia jól dolgozik a kriminológiával, vagyis inkább a kriminológiai gondolkodás él a pszichológia úttörőinek gondolataival, amikor a bűnözés okait kutatja.

Visontai-Szabó Katalin szintén alkalmazza a *pszichológia a jogban* és a *jogi pszichológia* terminusokkal. Az előbbi „*azt vizsgálja, hogy miként élnek a jogászok saját tevékenységük során a pszichológia eszközeivel, például miként tudják a tanút, a perbeli ellenfelet vagy a szakértőt összezavarni vagy zavarba hozni, hogy ellentmondásba kerüljön önmagával és így vallomása valóságtartalma megkérdőjelezhető legyen*” (Visontai-Szabó, 2017). Utóbbi azokat a szakembereket gyűjti és rendezi egy fogalomba, akik mindkét tudományterület művelői, és mint szaktanácsadók vesznek részt a büntetőeljárás egyes szakaszaiban. A *jog pszichológiája* középpontjában maga a jog áll, annak szükségessége, társadalomra gyakorolt hatása, továbbá a személyek jogtudata és jogkövetése.

A kriminálpszichológia rendészettudományi vonatkozása jóval erősebb. A hazai szakirodalmi hivatkozások szerint a kriminálpszichológia tárgya a bűnelkövető, vizsgálja az elkövető és az áldozat közötti kapcsolatot, a bűnözés és a bűnözővé válás kérdéskörét, kutatja az áldozattá válás okait, mindezt pszichológiai kontextusban (Pásztor, Mityók & Németh, 2009). Popper Péter definíciója értelmében a kriminálpszichológia alapkérdése és alanya a bűnöző, és a hozzá kapcsolódó lélektani mechanizmusok feltárása: „*a kriminálpszichológia alkalmazott lélektani tudományág, amely a bűnelkövető, a bűntett és a bűnözés elleni harc (bűnüldözés, büntetés-végrehajtás, megelőzés és utógondozás) pszichológiai problémáival foglalkozik*” (Popper, 2014), Visontai (2017) pedig egyenesen a kriminológia egyik

ágának tekinti a kriminálpszichológiát. Úgy vélik, nemcsak egyéni, hanem társadalmi szintű elemzéseket kell folytatnia, hiszen a bűnözés társadalmi jelenség. A kriminálpszichológia a beszámítható, ép tudatállapotú elkövetőkkel foglalkozik, „*emellett, bizonyos mértékig, a nem beszámítható vagy korlátozott beszámítási képességgel rendelkező személyekkel is dolgozik*” (Vilics, 2020).

A kriminálpszichológia három ágra tagolható.

A kriminológiai pszichológia feladata a bűnözővé válás egyéni és társadalmi pszichogén tényezőinek vizsgálata, „*a bűnelkövetésig súlyosbodó antiszociális magatartásformák mögött álló személyiségstruktúra és mechanizmusok sajátosságairól szóló szakág*” (Popper, 2014). Főként a klinikai pszichológia módszereiből merít, jelentős szerepet tulajdonítva a pszichológiai anamnézisnek, autoanamnézisnek, explorációs technikáknak, valamint a projektív teszteknek.

A kriminalisztikai pszichológia fókuszja a büntetőeljárás fő szakaszainak pszichológiai támogatása. Központi eleme a tényállás-diagnosztika, a kihallgatási stratégia megtervezése, illetve alkalmazott módszerek kutatása és bevezetése a nyomozati munkába.

A büntetés-végrehajtási (börtön)pszichológia tárgya a reszocializációs (a társadalomba történő visszailleszkedés segítése) és reintegrációs eljárások, az állampolgári szerepek felvétele, kutatása, bevezetése, valamint a prizonizáló hatások csökkentése (Vilics, 2020; Fliegauf, 2012; Popper, 2014; Korinek, 2013).

A kriminalisztikai pszichológia tárgya és alkalmazott módszerei

Csernyikné megállapítása szerint „*a kriminalisztikai pszichológia a bűnüldözés nyomozati és bírói szakaszának, a bűnfelderítő munkának a pszichológiai aspektusait vizsgálja. [...] Foglalkozik a bűnüldözői, bűnfelderítői munka, pl. a kihallgatások pszichológiai aspektusaival, a tanúvallomások megbízhatóságával is*” (Csernyikné & Fogarasi, 2006). Módszertanához tartozik a profilalkotás, az emlékezésen alapuló kikérdezés, illetve olyan pszichofiziológiai módszerek alkalmazása, mint a poligráfos eljárás.

Az alábbiakban pedig két módszertani elemét mutatom be előbb általánosságban, majd olyan specifikus bűncselekmények kapcsán, mint a szexuális jellegű bűncselekmények.

A bűnügyi profilalkotásról általában

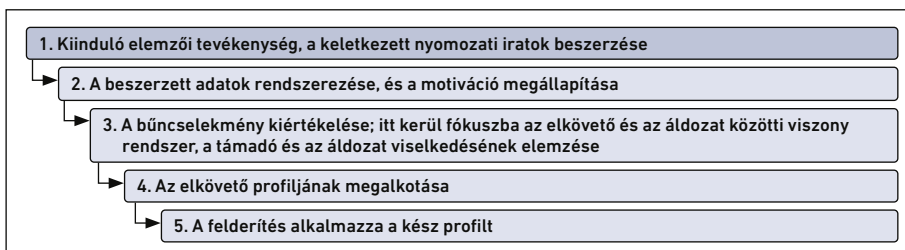
A profilalkotás az 1900-as évek második felétől hódította meg először az Egyesült Államok bűnüldöző szerveit, majd amerikai közvetítéssel fokozatosan jutott el

az európai szervekhez, és épült be a nyugat-európai kriminalisztikai gondolkodásba és gyakorlatba. A módszert a kasszasikeres filmeknek és sorozatoknak köszönhetően (mint A bárányok hallgatnak, a Hetedik vagy a Gyilkos elmék című műsorok) mítoszok övezik, ami kevésbé járul hozzá ahhoz, hogy a való életben megbízhatóság épüljön ki a módszer és a nyomozók között. A filmekben a profilozó nagyjából 90 perc leforgása alatt elemzi a helyszínt, az elkövetői magatartást, miközben elemzi az elkövető és az áldozatok közötti viszonyrendszert. Majd egy csapásra megalkotja az elkövető profilját, aminek köszönhetően a nyomozó hatóság kézre keríti a tettest. A valóságban azonban egy tudományos alapokon nyugvó eljárásról van szó, ami időigényes, ahogyan az egyes eljárási cselekmények mindegyike. Az eljárás alkalmazhatóságának területe az utóbbi években kiszélesedni látszik, és eredményesen alkalmazható a (terror)elhárítás terén is (Hamden, 2021; Nagy, 2020; Nagy, 2019; Szijártó, 2018).

A profilalkotás olyan elemző-értékelő tevékenység, mely egyaránt merít a pszichológia, a pszichiátria, a kriminológia és a szociológia ismereteiből. Az eljárás eredménye az elkövetői személyiségrajz, mely magában foglalja az elkövető fontosabb személyiség- és viselkedésbeli jellemzőit. Célja a nyomozás támogatása azáltal, hogy segít a még ismeretlen tettes felkutatásában a lehetséges gyanúsított kör szűkítésével, az ismeretlen elkövető viselkedésének, elkövetői magatartásának elemzésén keresztül (Alföldi, 2012; Cserényikné & Fogarasi, 2006; Lehoczki, 2011).

A módszert az amerikai Szövetségi Nyomozó Iroda ügynökei alkalmazták és alkalmazzák a legeredményesebben, első sorban sorozat-bűncselekmények felderítése során (Douglas, Ressler, Burgess & Hartman, 1986). Bűnügyi nyomozati elemzésük eredményeként sikeresen kidolgozták a szexuális emberölések motivációs modelljét, valamint a szervezett-szervezetlen elkövetői tipológiákat. A vizsgálat menetét öt lépésben foglalták össze (Lehoczki, 2011; Innes, 2007), melyet az alábbi folyamatábra szemléltet.

1. számú ábra: Az FBI szakemberei által kidolgozott profilalkotási eljárás öt szakasza

Forrás: Lehoczki, 2011; Innes, 2007.

Mint már említettem, az amerikai hatóságok főként sorozat-bűncselekmények felderítésére alkalmazzák a módszert. A holland módszer ezzel szemben multidiszciplináris: a rendőrség berkein belül felállított Elkövető Profilalkotó Egység tagjai nemcsak törvényszéki ismeretekkel rendelkező szakemberek, hanem szociológusok és matematikusok. Emellett a kutatói tevékenységben is aktívan részt kell venniük (Innes, 2007).

A profilalkotás multidiszciplináris jellegének köszönhetően több nézőpontot és irányzatot ötvöz, melyek közül – lévén, hogy jómagam is ezen a tudományterületen képződtem és képződök – kiemelem az úgynevezett *diagnosztikus értékelés* megközelítését.

Eszerint a nézőpont szerint a pszichológusok, pszichiáterek közreműködése nagyban segítheti a felderítés folyamatát. *„Az irányzat képviselőinek általában nincs ugyan nyomozati tapasztalatuk és ehhez szükséges speciális ismeretük, a személyiségpatológiák, diagnosztikus kategóriák és együtt járások klinikai praxisból származó beható ismerete igen gazdag, komplexitásában más módszerrel nem reprodukálható információt tud nyújtani”* (Lehoczki, 2011). Ehhez kapcsolódóan kezd ismét teret nyerni a klinikai pszichológiai/pszichiátriai megközelítés: úgy tűnik, hogy *„a pszichiátria olyan információkat tud szolgáltatni, amelyeket más profizációs eljárások nem, ezért könnyen lehetséges, hogy a megközelítésnek, mihelyt sikerül túllépnie a kezdeti nehézségeken, szerepe lesz a profilalkotásban”* (Haller, Bellavics & Baráth, 2020). Erre jól reflektál a francia módszer, ahol a pszichológiai profilalkotást nem a rendőrség kezdeményezi, hanem egy erre a célra felállított bizottság határoz. Abban az esetben, ha a bizottság úgy ítéli meg, hogy a profilalkotás eredményre juttathatja a nyomozati cselekvést, az iratanyagot átadja egy klinikai pszichológusnak vagy pszichiáter szakorvosnak véleményezésre (Innes, 2007).

Hazánkba a profilalkotás művészete az 1990-es években (Kemény, 1999), angol közvetítéssel, Fülöp Gyula szociológus által jutott el. Ő volt az elsők egyike, aki kísérletezett a módszer hazai meghonosításával. Az Országos Rendőr-főkapitányság Kriminálisztikai Azonosító Szolgálat munkatársaként 1997 és 1999 között 14 gyilkossági ügyben készítette el az ismeretlen elkövető profilját, amelyből négy esetben vált ismertté a tettes. A profilalkotói folyamat jelenleg az ORFK Elemző-Értékelő Főosztályán történik. A magyar módszer statisztikai-szociológiai alapokon nyugszik, ugyanis annak érdekében, hogy a profilalkotás itthon is alkalmazható legyen, át kellett dolgozni az amerikai módszert. Ennek oka kettős: egyrészt jelentős mértékben eltér a két ország gazdasági-társadalmi helyzete, másrészt a módszert eredetileg nagyobb számú, sorozat-jellegű ügyek felderítésére fejlesztették ki. Hazánkban azonban – szerencsére – ritkán fordulnak elő sorozat-bűncselekmények. A szociológiai megközelítés két alapelve épül:

- felfedezhető a bűncselekménynek olyan aspektusai, amelyeket ismerünk, felmérhető (például az áldozat személyazonossága, az elkövetés körülményei), és vannak olyanok, amelyek nem azonosíthatók és nem ismerjük őket, amelyek főként az elkövetőre vonatkoznak;
- a már korábban felderített bűncselekmények között felfedezhető olyan esetek, amelyek *„az ismert adatokban eléggé hasonlóak az ismeretlen esethez, és ezek alapján feltesszük, hogy az ismeretlen eset a nem ismert változóiban is az e hasonló csoport sajátosságait tükrözi”* (Nagy & Elekesné, 2004).

Az említett alapelveket követve meg kell említenünk két szociológiai szempontú hipotézist, melynek tesztelése a profilkészítés alapjául szolgál. A szakértők tapasztalataik alapján úgy vélik, hogy *„a hasonló adottságokkal rendelkező és hasonló körülmények között élő személyek egy adott szituációban hasonló módon viselkednek. [...] Így tehát a szociológiai típusú profilalkotás azon a felismerésen alapul, hogy ha hasonló sértettek sérelmére, hasonló módon követnek el bűncselekményt, akkor feltehetőleg az elkövetők is azonos körből kerülnek ki”* (Nagy & Elekesné, 2004).

Amint említettem, a profilalkotás nem pusztán a nyomozás során, annak stratégiai megalkotásában játszik fontos szerepet, de egy jól felépített profil nagy jelentőséggel bír a kérdezőtechnikákat illetően is.

Kriminalisztikai pszichológia a szexuális bűncselekmények felderítésének tükrében

Alkalmazható lehet-e a profilalkotás a szexuális bűncselekmények felderítésekor? A kérdés megválaszolására nézzünk egy példát.

Az első elkövető este támad egy általa sokáig megfigyelt helyszínen. Áldozata egy éppen arra kocogó futónő, aki alkalom szülte áldozat. Az elkövető a cselekmény végrehajtása során kesztyűt és maszkot visel, az áldozata ruháit leveszi, fehérneműjét félrehúzza. Az aktus során nyugtatja a sértettet, hogy ne féljen, nem fogja megölni, illetve biztatja, hogy jelezze, ha fájdalmat okoz neki. Az aktus befejeztével sietősen hagyja el a helyszínt. A másik elkövető szintén este támad, ugyanakkor végrehajtása brutálisabb. A sértettet késsel tartja sakkban. Ruháit levágja, közben a pengével bőrét szándékosan megsebzí. Az elkövetés során kegyetlen, áldozatát annak megölésével fenyegeti. A cselekmény végrehajtását elnyújtja, annak minden pillanatát kiélvezi (Petrétei, 2019). A két fiktív esetleírás alapján nézzük, mire jutunk a profillal.

Minkét elkövető este támad, ugyanakkor az időpont minkét esetben mást szolgál. Az első elkövetőnél egyfajta védekezés és a lebukás veszélyének csökkentése. Bizonytalan, rendezetlen, a sötétben pedig protektív tényezőt lát. Viselkedése részben szervezett: ugyan a helyszínt kiválasztotta, és az elkövetéshez szükséges egyéb eszközt (kesztyűt, álarcot) magával vitte, áldozatválasztása eseti, célpontja nem előre kiszemelt. Mikor elindult otthonról, lehet, nem is úgy készült, hogy cselekményét aznap végrehajtsa. Bizonytalansága abban is megmutatkozik, hogy a cselekmény során nyugtatja a sértettet, elidőzik annak megnyugtatásával, és nem akar neki fájdalmat okozni. Ennél az elkövetőnél a cselekmény végeztével poszt-offenzív érzelmként megjelenhet a büntudat és az áldozattal való együttérzés, azonosulás, ami pedig olyan viselkedésben manifesztálódhat, ami környezete számára feltűnő lehet. A másik elkövető ennél sokkal másabb. Viselkedésében jelen van egy nagyfokú sadizmus, és ő az az elkövető, aki vélhetően nem azért erőszakol, hogy szexuális vágyát kielégítse. Esetében az erőszak, a sadisztikus tendenciák, az áldozat integritásának totális megtörése és a teljes kontroll jelenti a szexuális izgalmat. Módszeresen készült cselekménye végrehajtására, viselkedése tervezett-szervezett. Cselekménye végeztével nem esik kétségbe, nem gyötri lelkiismeret, nem érez megbánást. A két elkövető tehát eltér motivációjukban, áldozatválasztásukban, a pre- és poszt-offenzív viselkedésükben.

Ebből a fiktív és a teljesség igénye nélkül készült személyiségrajzban láthatjuk, hogy az elkövetői profilalkotás a szexuális bűncselekmény során is alkalmazható – az más kérdés, hogy vajon a nyomozó hatóság hasznára lenne-e a készült személyiségprofil. Mindezek mellett – ahogyan minden egyéb bűncselekménytípus kapcsán – a szexuális jellegű bűncselekmények során is relevanciával bír a profilalkotás alapkérdése, vagyis, hogy milyen típusú ember az elkövető. Addig, ameddig ez a kérdés releváns egy-egy cselekmény felderítésekor, a profilalkotásnak mindig lesz helye az eljárási cselekmények között.

Azon túlmenően pedig, hogy az eljárást eredendően sorozat-bűncselekmények, így sorozat-jelleggel elkövetett szexuális bűncselekmények felderítésére dolgozták ki és alkalmazták eredményesen (Schlesinger, Kassen, Mesa & Pinizzotto, 2010; Gee & Belofastov, 2007; Hazelwood & Warren, 2003), úgy vélem, egyedi esetek nyomozása során is jó eredménnyel lehet alkalmazható.

A következőkben pedig rátérek a szexuális abúzus áldozatainak – mint különleges bánásmódot igénylő sértettek – kihallgatási stratégiájára.

A kihallgatás nem más, mint „személyi jellegű bizonyíték-forrás, a vallomás beszerzésére szolgáló nyomozati cselekmény, amely során a vizsgált eseményről az adott személy tudatában megmaradt, megrögződött tényeket lehet megismerni. Célja az objektív tényállás, minél pontosabb igazság szóbeli megismerése” (Pásztor, Mityók & Németh, 2009). Mielőtt megkezdődik a terhelti/gyanúsított

kihallgatás, a protokoll javaslata szerint ideális esetben tájékoztatni kell az eljáró nyomozót a terhelt aktuális pszichés állapotáról, érzelmi-értelmi képességeiről.

A szexuális bűncselekmények sértettjeinek kihallgatása sokszor rendkívül érzékeny eljárási cselekmény. Nem véletlen, hogy a nemi élet és nemi erkölcs elleni bűncselekmények sértettjei a különleges bánásmódot igénylő sértettek közé tartoznak. Ennek meghatározására a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény (a továbbiakban: Be.) 81. és 82. §-a ad iránymutatást, továbbá a 89. § (1) bekezdésében rögzíti, hogy a sértettet csak vele azonos nemű személy hallgathatja ki, illetve, hogy a sértett jelenlétével zajló más eljárási cselekményen az eljáró nyomozó hatóság részéről a sértettel azonos nemű személynek is jelen kell lennie, valamint, hogy a nyomozó hatóság biztosítja, hogy a sértett részvételét igénylő eljárási cselekményt minden alkalommal ugyanazon személy végezze.

A szexuális sértettek kihallgatása során fokozottan kell ügyelni az ismétlődő viktimizáció és traumatizáció elkerülésére, ennek érdekében fontos, hogy az eljáró hatóság lehetőség szerint egy alkalommal, a történet teljességének feltárására irányuló kérdésekkel hallgassa ki a sértettet, és a kihallgatást megfelelő eszközökkel rögzítse. Kihallgatásuk rögzítése az előbbieken túl azért is lehet célszerű, mert a felvétel visszanezésével jobban elemezhető nonverbális kommunikációjuk, valamint explorációjuk is, amiben sok utalás lehet elrejtve, ugyanis más a nyelvhasználat egy akut vagy egy hosszan tartó abúzus explorációja kapcsán. *„Akut bűncselekmények esetében az emlékezetet inkább az epizodikus memória aspektusai jellemzik, tehát egy esemény személyes vonatkozásai, míg egy hosszan tartó abúzus kapcsán a forgatókönyv memória jelei mutatkoznak meg, tehát az események sztereotip, tipikus mozzanatai”* (Szatmári, 2019).

A szexuális bűncselekmények áldozatainak kihallgatására ideális lehet az úgynevezett kognitív interjú technika alkalmazása.

A kihallgatás a múltban lezajlott cselekmények felidézésére fókuszál. Ugyanakkor számolni kell az emlékezeti funkciók és a tudattartalmak időbeliségével. Minél több idő telik el az esemény és a kikérdezés között, annál nagyobb az esélye annak, hogy bizonyos részletek eltűnnek vagy átkódolásra kerülnek az emlékezetben. Azokra a hiányosságokra pedig, amikre a személy nem emlékszik vagy úgy véli, hogy nincs rálátással, konfabuláció útján „kitölti”, és kreál egy, az eseménysorba illeszkedő részletet, ami gyakran irreleváns információ. Ezen a természetes deficiten a kihallgatás során megteremtett légkör ronthat, ugyanis az ott kialakult distressz-állapot kognitív teljesítménycsökkenést idézhet elő (Csernyikné & Fogarasi, 2006). Ennek az emlékezeti hiányállapotnak a kiküszöbölésére alkották meg 1984-ben a kognitív interjú technikát. A módszer maga négy olyan komponenst foglal magába, amelyek serkentik az emlékezőfunkciókat, melyet az alábbi táblázat foglal össze.

1. számú táblázat: A kognitív interjú négy vezető komponense

1. lépés	Feladat: rekonstruálni kell a korábbi érzelmi aspektusokat ↳ Olyan helyzetet kell teremteni, amibe visszahozhatók azok az emlékek, amelyek intuíciókat, érzéseket, érzelmeket tartalmaznak
2. lépés	Feladat: a kihallgatott személynek minden, a legkisebb részletet is fel kell idéznie ↳ Ezen emlékek relevanciájának vizsgálata ezen a ponton kihagyandó: a lényeg, hogy minden elemet sikerüljön a kihallgatott személy tudatába hoznia
3. lépés	Feladat: időbeliség ↳ Arra kéri a személyt, hogy állítson fel időrendi sorrendet
4. lépés	Feladat: perspektívaváltás ↳ Arra kéri a személyt, hogy váltson nézőpontot, vagyis, hogy képzelje el a történetet egy másik személy szemszögéből vagy egy másik helyszínről tekintsen a cselekményre

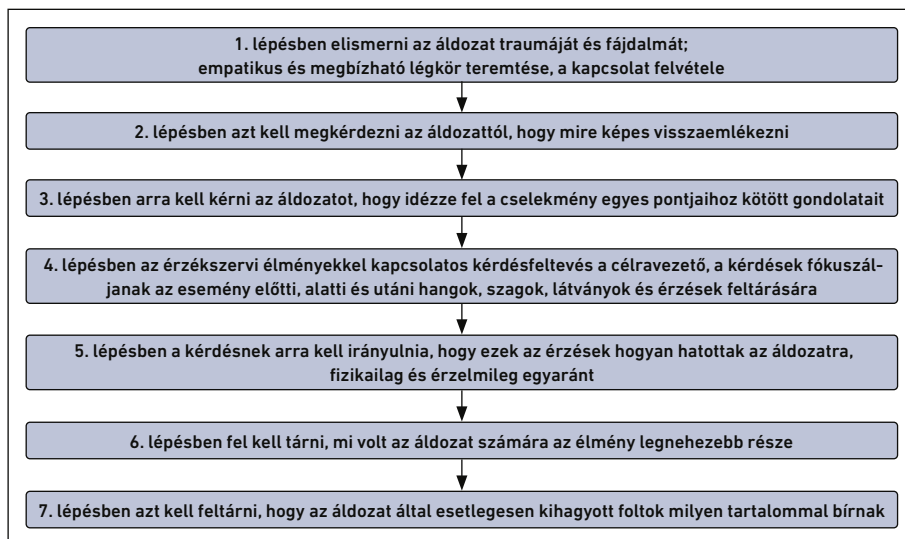
Forrás: Csernyikné & Fogarasi, 2006.

A perspektívaváltásra azért van szükség, mert amikor az ember sajátos élményt él át, a tartalmak feldolgozása érdekében megjelenik az eseménnyel kapcsolatos belső reprezentáció, mely minden esetben egyéni. Azzal, hogy a fent bemutatott négy lépéssel instruálják a kihallgatott személyt, kognitív funkciói mozgósíthatók, emlékei előhozhatók. Csernyikné szerint ugyan „*a kognitív mintában is lehetnek hibák, de a belső kép előhívása segít kiküszöbölni a torzításokat, csökkenteni a konfabulációt*” (Csernyikné & Fogarasi, 2006).

A kognitív interjú mintegy jó alapul szolgált a Forensic Experiential Trauma Interview (FETI) kidolgozására.

A protokoll alapja egy olyan kognitív szempontú megközelítés, miszerint a sértettek akkor tudnak a leginkább megbízható információval szolgálni a feltett kérdésekre, ha azokat pontosan teszik fel nekik, valamint a kérdések megválaszolása során mind az absztrakt, mind a logikus gondolkodás aktivizálására szükségük van. A protokoll hét lépésben foglalja össze, hogyan is lehet hatékonyan kihallgatni a szexuális abúzus áldozatait (O’Donohue, 2021).

2. számú ábra: A FETI kérdezéstechnika folyamata

Forrás: Strand, 2017.

Elengedhetetlen hangsúlyozni, hogy mindezt csak mély empátiával, ítéletmentesen, a kihallgatott dinamikájához igazítva, s csak úgy lehet alkalmazni, hogy az a sértettre ne hasson túlzott és ismétlődő traumatikus élményként.

Összegzés

Az elméleti összefoglaló – bízom benne – jól reprezentálja a pszichológia kiaknázásának lehetőségeit. Ebben a tanulmányban igyekeztem megmutatni egy apró szeletét annak, hogy kellően szervezett logisztikával és apparátussal a pszichológia tudománya a rendészetben, a bűnüldözésben is alkalmazható. De nemcsak a büntető igazságszolgáltatás, hanem a honvédelem, a titkosszolgálatok is eredményesen alkalmazhatják a pszichológia módszereit, legyen szó kvantitatív vagy kvalitatív elemekről.

Úgy vélem, hogy a pszichológia és a jog, valamint annak határterületei – így a kriminológia –, kapcsolata, viszonyrendszere hazánkban nincs megfelelő mértékben alkalmazva. A gyakorlati oldalt kiemelve, a pszichológus kollégák főként alapellátó tevékenységet látnak el, bűnügyi területeken végzett pszichológiai feladatok elvégzésére viszonylag kis számú státusz kerül biztosításra mindamellett, hogy a felderítés vagy elemzés-értékelés területeken is jól alkalmazható

egy pszichológus tudása. Ugyanakkor úgy látom, hogy napjainkban alakulóban van egy intenzív törekvés arra, hogy gyakorlott (kriminál)pszichológusok segítsék a nyomozati szakasz eljárási cselekményeit. Bár törekvés van, ennek megvalósítása kis léptekkel lépdel előre.

A specifikus bűnelkövetői profilelemzés kapcsán, amint az látszik, a magyar hatóságok is igyekeznek integrálni a profilalkotás adta lehetőségeket, és kezdik ismét felfedezni a régi-újnak tekinthető klinikai/pszichiátriai profilalkotást is.

Petőfi Attila vezérőrnagy úr szerint ugyanakkor nagy szükség lenne a módszerrel kapcsolatos képzések, kutatások és ismeretanyagok bővítésére. A 2008–2009-es roma gyilkosság sorozat kapcsán taglalt kriminalisztikai bukkánók és tanulmányok kapcsán úgy fogalmaz, hogy *„az elmúlt évek tapasztalatai azt bizonyítják, hogy a Magyarországon szerencsére ritkán előforduló emberölés-sorozatok nyomozása során az FBI profilalkotói – néhány napos magyarországi tapasztalatcsere során – csak viszonylag általánosan megfogalmazható pszichológiai profilt tudnak adni”* (Petőfi, 2017). És nemcsak az életlenes, sorozat-jellegű bűncselekmények felderítése során bír relevanciával az elkövetői profilelemzés, hanem *„az egyéb élet, ne mi erkölcs, illetve vagyon elleni bűncselekmények felderítésénél is szükség lenne elkövetői profilra”* (Petőfi, 2017). Vezérőrnagy úr gondolata is alátámasztja azt, hogy a pszichológiának és az elkövetői profilalkotásnak igen is helye van a szexuális bűncselekmények felderítése során is.

A szexuális abúzus sértettjei kihallgatása kapcsán elmondható, hogy bár vannak törvényi szabályozások azok foganatosítására, a gyakorlatban szükség lenne olyan helyiségek kialakítására, mint amilyen a gyermekbarát gyermekmeghallgató helyiségek. A gyermekbarát helyiségek jól illeszkednek a gyermeki dinamikákhoz (Szatmári, 2019), és ezt felismerve szükséges lenne olyan, kerületi kapitánysági szinten is különleges meghallgató szobák kialakítására, ahol a szexuális bűncselekmények sértettjeit is zavartalanul ki lehet hallgatni. Célszerű lenne egy eljárási-kihallgatási szakmai protokoll kidolgozása is a szexuális bűncselekmények sértettjei vonatkozásában (O’Donohue, 2021).

Úgy hiszem, a kriminológia és a pszichológia, illetve a rendészettudomány és pszichológia egymáshoz való kapcsolata, eredménye, tudásanyaga igenis teret érdemel a bűnüldöző szervek hétköznapi gyakorlati feladatellátása között is. Fontos lenne olyan pszichológus kollégák alkalmazása és a nyomozati szakban való bevonása, akik tudásukkal, szakértelmükkel jól tudják alkalmazni a kriminalisztikai pszichológia már meglévő tudásbázisát, és azt tovább tudják gyarapítani, így segítve nemcsak az állomány pszichés jóllétét, hanem az eredményes felderítést.

Felhasznált irodalom

- Alföldi Á. D. (2012). A profilalkotás tudományterületi elhelyezkedése és elméleti modelljei. *Magyar Tudomány*, 173(8), 980–987.
- Boros J. & Csetneky L. (2000). *Börtönpszichológia*. Rejtjel Kiadó.
- Boros J. (2004). Jogpszichológia és kriminálpszichológia. *Belügyi Szemle*, 52(6), 5–19.
- Csernyikné Póth Á. & Fogarasi M. (2006). *Kriminálpszichológia*. Rejtjel Kiadó.
- Douglas, J. E., Ressler, R. K., Burgess, A. W. & Hartman, C. R. (1986). Criminal profiling from crime scene analysis. *Behavioral Sciences & The Law*, 4(4), 401–421. <https://doi.org/10.1002/bsl.2370040405>
- Fliegauf G. (2012). A börtönpszichológia elhatárolása a kriminálpszichológiától. *Börtönügyi Szemle*, 31(1), 45–62.
- Gee, D. & Belofastov, A. (2007). Profiling Sexual Fantasy: Fantasy in Sexual Offending and the Implications for Criminal Profiling. In Kocsis, N. R. (Ed.), *Criminal Profiling – International Theory, Research and Practice* (pp. 49–72). Humana Press. https://doi.org/10.1007/978-1-60327-146-2_3
- Haller J., Bellavics Zs. M. & Baráth N. E. (2020). Kriminálpszichiátria – elméleti háttér és gyakorlati hasznosítás. *Magyar Rendészet*, 20(3), 119–135. <https://doi.org/10.32577/mr.2020.3.7>
- Hamden, R. H. (2021). *Psychology of Terrorists – Profiling and Counter Action*. CRC Press, Taylor & Francis Group.
- Hazelwood, R. R. & Warren, J. I. (2003). Linkage analysis: Modus operandi, ritual, and signature in serial sexual crime. *Aggression and Violent Behavior*, 8, 587–598. [https://doi.org/10.1016/S1359-1789\(02\)00106-4](https://doi.org/10.1016/S1359-1789(02)00106-4)
- Innes, B. (2007). *Bűnös elmék. Pszichológiai profilalkotás a bűntények felderítésében*. Skandi-Wald Könyvkiadó.
- Kemény G. (1999). A profilalkotás adaptálásáról. *Belügyi Szemle*, 47(3), 3–20.
- Korinek L. & Lévay M. (2013). A kriminológia fogalma, feladata, kutatási területei; helye és szerepe a bűnügyi tudományokban és a társadalomban. In Gönczöl K, Kerezi K., Korinek L. & Lévay M. (Szerk.), *Kriminológia – Szakkriminológia* (pp. 23–44). CompLex Jogi és Üzleti Kiadó.
- Lehoczky Á. (2011). Irányzatok a bűnügyiprofil-alkotásban. *Belügyi Szemle*, 59(6), 62–81.
- Nagy E. & Elekesné Lenhardt Zs. (2004). A specifikus elkövetői profilalkotás elmélete és gyakorlata. *Belügyi Szemle*, 52(6), 51–65.
- Nagy M. (2020). *A női terrorizmus*. Doktori disszertáció. Pécsi Tudományegyetem.
- Nagy M. (2019). A terrorista profilalkotás lehetséges tendenciái. In Baráth N. E. & Mezei J. (Szerk.), *Rendészet-tudomány-aktualitások. A rendészettudomány a fiatal kutatók szemével* (pp. 206–212). Doktoranduszok Országos Szövetsége.
- O'Donohue, W. (2021). A Forensic Interview Protocol for Adult Sexual Assault: Content Validity and Consumer Acceptability. *International Journal of Psychology & Psychological The-*

- rapy*, 21(1), 133–147.
- Pásztor A., Mityók Cs. & Németh F. (2009). A rendvédelmi bűnügyi-kriminálpszichológiai tevékenység szakmai protokollja. In Vajger É. & Virág L. (Szerk.), *A rendvédelmi tevékenység szakmai protokollja* (pp. 303–331). Határrendészeti Tanulmányok.
- Petőfi A. (2017). A 2008–2009-es romagyilkosság-sorozat nyomozása. *Belügyi Szemle*, 65(7-8), 38–55. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2017.7-8.2>
- Petrétei D. (2019). Elkövetői profilalkotás és a bűnügyi helyszín elemzése. *Rendőrségi Tanulmányok*, 1, 3–50.
- Popper P. (2014). *A kriminalitásig súlyosbodó személyiségzavarok pszichikai tényezőinek vizsgálata*. Saxum Kiadó.
- Schlesinger, L. B., Kassen, M., Mesa, B. & Pinizzotto, A. (2010). Ritual and Signature in Serial Sexual Homicide. *Journal of the American Academy of Psychiatry and the Law*, 38, 239–246.
- Szatmári A. (2019). A különleges bánásmódot igénylő sértettek meghallgatásának bűnüldözési lehetőségei és tapasztalatai a rendőrségi eljárásokban. In Gaál Gy. & Hautzinger Z. (Szerk.), *A bűnüldözés és a bűnmegelőzés rendészettudományi tényezői* (pp. 181–189). Pécsi Határőr Tudományos Közlemények, XXI. Magyar Hadtudományi Társaság.
- Szijártó L. (2018). *Alkalmazott pszichológiai módszerek a terrorizmus elleni harcban. Szélsőséges csoportok és személyek internetes tevékenységének pszichológiai szempontú tartalom-elemzése*. Doktori disszertáció. Nemzeti Közszolgálati Egyetem.
- Vilics T. (2020). Kriminálpszichológia és kriminálpszichológus. *Magyar Rendészet*, 20(4), 219–239. <https://doi.org/10.32577/mr.2020.4.14>
- Visontai-Szabó J. (2017). A jog és a pszichológia összekapcsolódása: úton egy új tudományág kialakulása felé. In Homoki-Nagy M. & Hajdú J. (Szerk.), *Ünnepi kötet dr. Zakár András c. egyetemi tanár 70. születésnapjára* (pp. 291–302). Szegedi Tudományegyetem.

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

- Erdélyi Á. (2022). Kriminálisztikai pszichológia: hogyan segíthet a pszichológia a bűnüldözésben? *Belügyi Szemle*, 70(5), 1025–1038. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2022.5.8>